

NATO'YA TÜRK GENEL SEKRETER

Yasin ASLAN

Araştırmacı-Yazar

Internethaber, 19 May 2012

NATO'ya hizmet eden, onun için dünyadaki gelişmeleri yakından izleyen ve fikirler üreten Atlantik Konseyi, 20-21 Mayıs tarihleri arasında Chicago'da yapılan NATO zirvesinden hemen önce 14 Mayıs 2012'de bir Rapor yayınlamıştır. Rapor, Atlantik Konseyi Yönetim Kurulu Başkanı, Amerika Dışişleri Bakanı Eski Yardımcısı ve Amerika'nın eski NATO Büyükelçisi R. Nicholas Burns'un başkanlığı ve gözetimi altında hazırlanmıştır. Bu raporu, 'Bağımsız Görev Gücü'nün, 'Amerika-Türkiye İlişkileri-Yeni Bir Ortaklık' başlıklı ikinci bir rapor izlemiştir. Her iki raporun ana konularından birisini Türkiye oluşturmaktadır.

Birinci Raporda, ilk defa bir Türkün NATO Genel Sekreteri tayin edilmesinin teklif edilmesi, 50 yıldan uzun bir zamandan beri NATO'nun ağır yükünü çeken Türkiye'nin şimdiye kadar bu teşkilatın arka sıralarında kendisine yer bulmasının ve bundan sonra NATO'nun lider yönetici kadrosu arasında yer almasının zorunlu hale geldiğinin itiraf edilmesi, raporu bizim için daha ilginç ve önemli hale getirmektedir.

Raporun NATO'nun ana müttefiklerin rolüne odaklanması oldukça ilginçtir. İttifak'ın askeri, siyasi ve ekonomik olarak en güçlü üyelerinin bu teşkilatı idare ettiğinin herkes tarafından bilinmesine rağmen, bu gerçek nadiren NATO çevrelerinde açıkça dile getirilmiştir. Bu bakımdan da rapor, bir milad sayılabilir. Rapor ayrıca, İttifak üyelerini, daha büyük ve güçlü liderlik için birleşmeye çağırılmaktadır. Tüm NATO ülkelerinin yapmaları gereken benzersiz ve gerekli katkılarının olduğunun altı çizilirken, NATO'nun varlığını devam ettirmesiyle ilgili sorumluluğun orantısız olarak Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Fransa, İngiltere ve Türkiye'nin omuzlarına bindiği önemle vurgulanmaktadır. Ayrıca, bu bağlamda yeni yükümlülüklerle ilgili tedbirlerin alınmasının zamanının geldiğine de vurgu yapılmaktadır.

Raporun ortaya koyduğu gerçekler dikkate alındığı zaman, Türkiye'nin, Avrupa-Kuzey Atlantik ilişkilerinde en az İngiltere, Fransa ve Almanya kadar kritik ve stratejik öneme sahip olduğu kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Türkiye, Polonya ve İspanya gibi uluslararası ilişkilerde önemli rol oynamak isteyen ülkelerden birisidir. Batılı ülkelerinde ekonomik kriz giderek derinleşirken, Türkiye'de ekonomik göstergeler giderek iyileşmektedir. Türk ekonomisi büyümektedir. Demografik profili olumludur. İzlediği aktif diplomasi, bölgesel ve uluslararası düzeyde nüfuzunu ve prestijini güçlendirmiştir. Türkiye, Avrupa'nın yükselen tek güçtür ve Orta Doğu'daki siyasi ve ekonomik nüfuzu, şimdi Almanya, Fransa veya İngiltere'den daha fazladır. Türkiye, Yenedünya düzeninde artan rolü ile Batı İttifakının uluslararası ilişkilerde daha etkili ve başarılı olmasına katkıda bulunabilir. Türkiye'nin Soğuk Savaş yıllarında yaptıkları da yapacaklarının teminatı olabilir.

Hiç şüphesiz 25 sayfalık Raporun bizim açımızdan en önemli ve çarpıcı bölümü, Türkiye'nin Soğuk Savaş döneminde NATO'nun güney kanadını başarıyla savunmasına rağmen, şimdiye

kadar bu ittifakın lider kadrosunda yer almadığının ve herhangi bir Türkün NATO Genel Sekreteri görevine getirilmediğinin itiraf edildiği bölümdür. Rapora göre, Türkiye'nin demokratikleşme reformlarını devam ettirmesi, İsrail ile ilişkilerini düzeltmesi, etnik ve diğer problemleri çözmesi durumunda, önümüzdeki 10 yıl içerisinde bir Türk NATO Genel Sekreteri tayin edilebilecektir. Yani, yine de bir Türkün NATO Genel Sekreteri tayin edilmesi yeni bazı ön şartlara bağlı olabilir. Ayrıca Türkiye'nin mevcut statüsünün değişmesinin zamanının geldiğine özel vurgu yapılmıştır. Diğer bir önemli husus ise, üyelerin Türkiye'ye duyduğu güven dolayısıyla, Kuzey Atlantik Paktının daha güçlü olduğunun vurgulanmasıdır. Çünkü şu an NATO ittifakına dahil ülkeler arasında dünya çapında güç ve saygınlık kazanmaya devam eden tek ülke Türkiye'dir. Balkanlar, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerindeki olaylar, Türkiye'yi NATO için daha önemli bir ülke haline getirmiştir. Türkiye, NATO'daki en zor ortaklardan birisi olarak değerlendirilmektedir fakat buna rağmen Amerika, Türkiye ile ortaklığından büyük faydalar elde etmiştir. Türkiye, İsrail'in NATO şemsiyesi altına alınmasına karşı olduğundan dolayı, onun için 'En zor ortaklardan birisi' ifadesi kullanılmıştır.

Türkiye'yi, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Fransa ve İngiltere gibi NATO'nun lider ülkeleri arasında görmenin ve bir Türkün NATO Genel Sekreteri tayin edilmesinin zamanı gelmiştir. Elbette bunun da bir bedeli olacaktır. Türkiye hala dünya konjontöründe orta sıralardaki yerini korumaktadır ancak henüz en üst sıralarda kendisine yer bulmuş değildir. Türkiye'nin üst sıralarda yer alması, bir az da raporda açıkça ifade edilen şartlara bağlı olacaktır. Türkiye bunun için Batı ile ortak demokratik değerleri, sorumlulukları ve NATO ittifakının harcamalarını paylaşması gerekebilir. Rapora göre, lider ülkeler NATO'nun maddi yükünü ve sorumlulukları eşit şekilde paylaşmalıdır. Bu da elbette ülkemize ek harcamalar getirecektir. Bu tip bir ortaklığın neler getireceği ve neler götüreceği iyice tartışılmalıdır. Geçmişte yapılan hatalardan gerekli derslerin çıkarılacağı kanaatindeyiz.

Amerika ve Batı İttifakı, Soğuk Savaş döneminde olduğundan daha fazla Türkiye'nin destek ve yardımına ihtiyacı vardır. Irak ve Afganistan'ın işgali, Irak'a demokrasi getireceğiz bahanesiyle milyonlarca sivilin öldürülmesi ve Libya'da olanlar, Amerika'nın imajına büyük darbe vurmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Amerika dünyanın tek süper gücü haline gelmişti ve dünya ülkeleri de onun bu gücünü kabul etmişti. Amerika bu dönemde dünya çapında büyük ve sınırsız etkinliğe sahipti. Ancak Amerika bu gücünü kötüye kullanmaya başladı ve uzun süre bu gücünü koruyamadı. Uzmanlar, Amerika'yı tek süper güç haline getiren uluslararası siyasi konjonktürün kolay kolay bir daha oluşmayacağı kanaatinde dirler. Bugün Avrupa Birliğine üye bazı ülkelerde olduğu gibi Amerika'da durum pek iç açıcı değildir. 11 Eylül olaylarından önceki durumla karşılaştırıldığı zaman, enflasyonun, işsizlik oranının, yoksulluk düzeyinin önemli ölçüde arttığı görülmektedir. Amerika'nın 11 Eylül olaylarından önce 6,7 Trilyon Dolar olan burcu, şuan 16 Trilyon Dolara çıkmıştır. Bu durum ister istemez, Amerika'nın iç ve dış politikasına da etki etmektedir.

'Bağımsız Görev Gücü' de NATO'nun Chicago Zirvesinden hemen önce 'Amerika-Türkiye İlişkileri- Yeni Bir Ortaklık' başlıklı 84 sayfalık bir rapor hazırlamıştır. Raporu, Dış İlişkiler Konseyi -Council on Foreign Relations (CFR) yayınlamıştır.

'Bağımsız Görev Gücü', Amerika Dışişleri eski Bakanı ve Atlantik Konseyi Onursal Başkanı Madeleine K. Albright ve Atlantik Konseyi Yönetim Kurulu üyesi ve eski Başkan G. W. Bush'un

Güvenlik Danışmanı Stephen J. Hadley ve çeşitli çevrelerden farklı görüşleri temsil eden yirmi üç tanınmış uzmandan oluşmaktadır.

‘Bağımsız Görev Gücü’ genel olarak Türkiye'nin değerinin ABD’de tam ve doğru olarak anlaşılmadığı kanaatindedir.

‘Bağımsız Görev Gücü’, bölgesel ve küresel rolünü değerlendirmek, derinleştirilmiş ve iyileştirilmiş ABD-Türkiye ilişkilerine dayalı yeni bir ortaklık için tavsiyelerde bulunmak amacıyla ‘Yeni Türkiye’nin’, gücü, zayıf noktaları ve hedeflerinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmak istiyor.

Rapora göre, Türkiye henüz Washington'un Avrupa'daki geleneksel müttefiklerinden herhangi birisinin sahip olduğu statüye sahip olmayabilir, ancak karşılıklı işbirliğinin genişlemesi ve bu ilişkilerin karşılıklı çıkara dayalı ortaklığa dönüşmesi için iyi bir stratejik neden vardır. Söz konusu ortaklık, güvenlik, ekonomik, insani ve çevresel problemler gibi birçok karmaşık problemin de çözümüne katkıda bulunabilir. Bu ilişkiler, sadece ortak Amerika-Türkiye çıkarlarını değil, aynı zamanda değişen Ortadoğu'da oynayacağı yeni rolü ile ekonomik ve siyasi bakımdan başarılı bir ülke olan Türkiye'nin yeni simasını da yansıtmalıdır.

Madeleine K. Albright ve Stephen J. Hadley, Rapordan alıntılarını ihtiva eden ‘Türkiye İçin Yeni Bir Gelecek İnşa Etmek’ başlıklı ortak bir makale kaleme almıştır. Söz konusu makale, Türkiye’nin Amerika için ne kadar önemli bir ülke olduğunu açıkça göstermektedir. Anılan makale, Atlantik Konseyinin Raporunun yayınlanmasından bir gün sonra, yani 15 Mayıs 2012’de yayınlanmıştır. Makalede, her iki ülkenin, Uluslararası arenada günümüzün meydan okumalarına karşı koyabilmek için Amerika ile Türkiye arasında yakın işbirliğine dayalı yeni bir ortaklık tanımlaması yapmasının vaktinin geldiğine ve bunun önemine vurgu yapılmıştır.

Albright ve Hadley, Yeni Bir ABD-Türkiye Ortaklığı Vizyonunu gerçeğe dönüştürmek için Ankara ve Washington ilişkilerinde aşağıdaki ilkelere uymanın gerekli olduğunu altını çizmiş ve ilkeleri şöyle özetlemişlerdir:

- eşitlik ve birbirlerinin çıkarlarına karşılıklı saygı,
- gizlilik ve güven,
- kritik önem taşıyan konularda ortak amaç ve stratejilerini belirlemek için yakın ve yoğun istişareler,
- dış politikada sürprizlerden kaçınma,
- ve her iki ülke arasındaki kaçınılmaz fikir ayrılıklarının tanınması ve yönetimi.

Bu ilkeler, Türkiye’ye eşit haklara sahip ortaklık teklifinin bir göstergesidir. Bütün bunlar, NATO Zirvesinin ardından veya yakın gelecekte Türkiye lehine bazı kararların çıkabileceğini göstermektedir. Atlantik Konseyi ve ‘Bağımsız Görev Gücü’nün Raporlarının yayınlanmasından

sonra uluslararası basında yer alan makale ve yorumlar, bu tür bir sonuç çıkarmamıza katkıda bulunmaktadır.

Okumakta olduğunuz bu makalenin yazarı, Birinci Baskısı 2005'te ve İkinci Baskısı 2007'de yayınlanan 'Baltanın Sapı Bizden' adlı eserinde, Batılı ülkelerin imzaladıkları uluslararası anlaşmaların hükümlerini yerine getirmediklerini, NATO'nun Türkiye'ye yaptığı haksızlıkları dile getirmiş, Ordusu dahi olmayan üye ülkelerin defalarca Genel Sekreterlik yaptığını, Türkiye'ye Genel Sekreterlik bir tarafa, Genel Sekreter Yardımcılığının dahi verilmediğini ve Türkiye'nin üyelik meselesini gözden geçirmesinin doğru olacağını önemle vurgulamıştır. Hafızalarımızı tazelemek için bahse konu yazının ilgili bölümünü yeniden bilgilerinize sunuyoruz. Yazar tepkisini şu sözlerle ifade etmiştir: '*Ekonomik gücüyle ters orantılı olarak son 50 yılda Amerika'dan sonra NATO'daki ikinci en büyük orduya sahip olan Türkiye'ye, birçok bakımlardan haksızlık yapıldığı ve bu haksızlığın bugün dahi devam ettiği kanaatindeyim. Şöyle ki, doğru dürüst ordusu bile olmayan NATO ülkeleri, uzun yıllar NATO Genel Sekreterliğini yapmıştır. NATO'da ikinci en büyük orduya sahip Türkiye'nin şimdiye kadar bu görevi yapmaması düşündürücü değil midir? Eğer bir teşkilatta devletler güç nispetinde temsil olunuyorsa, Türkiye, Amerika'dan sonra ikinci büyük orduya sahiptir. Yani Genel Sekreter Amerikalı oluyorsa, Genel Sekreter Yardımcısı Türk olmalıdır. Ancak, NATO'nun 50 yılı aşkın tarihinde NATO Genel Sekreterliği Türkiye'ye verilmediği gibi, Genel Sekreter Yardımcılığı da verilmemiştir. O zaman insan ister istemez, 50 yıldır niçin bu kadar büyük bir orduyu beslediğimizin sebeplerini sorgulamaya başlıyor. En küçük bir teşkilatta bile Başkan ve üyeler güçleri nispetinde temsil edilirken, NATO gibi uluslararası bir teşkilatta bunun böyle olmaması ilginç değil midir? Kuruluşundan bu güne kadar görev yapmış olan NATO Genel Sekreterlerinin listesinin incelenmesi bu iddiayı ispata yeterlidir.*

NATO'da Genel Sekreterlik görevini yapanlar:

1952-1957 yılları arasında İngiliz Lord Lionel Ismay,

1957-1961 yılları arasında Belçikalı Paul Henri Spaak,

1961-1964 yılları arasında Hollandalı Dirk Uipko Stikker,

1964-1971 yılları arasında İtalyan Manlio Brosio

1971-1984 yılları arasında Hollandalı Joseph Luns

1984-1988 yılları arasında İngiliz Lord Carrington

1988-1994 yılları arasında Alman Manfred Wömer

1994-1995 yılları arasında Belçikalı Willy Claes

1995-1999 yılları arasında İspanyol Javier Solana

1999-2003 yılları arasında İskoçyalı Lord George Islay MacNeill Robertson

2004- 2009 yılları arasında Hollandalı Jaap de Hoop Scheffer

2009- Danimarkalı Anders Fogh Rasmussen

Önemli Not: Yaklaşık 60 yıl sonra ilk defa bir Türk Büyükelçi Hüseyin Diriöz, 16.07.2010 tarihinde NATO Savunma ve Planlamadan sorumlu genel sekreter yardımcılığı görevine atanmıştır. '

Uluslararası ilişkilerde her şeyin karşılıklı çıkar ilişkisine dayalı olduğunu, karşılıklı anlaşmalar imzalanırsa dahi, siz istemedikçe ve şartları zorlamadıkça, ilerleme kaydetmenin kolay olmadığını da hatırlatmak istiyorum. NATO'nun, yıllardır büyük bir terör belasıyla karşı karşıya olan üyesi Türkiye'ye karşı 5. Maddeyi işletmemesi de buna güzel bir misaldir.

Sovyetler Birliği dağıldığı zaman Hakim Gler, Türkiye'nin sınırlı kalkınmasına izin vermişlerdi. Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Balkanlarda meydana gelen değişikliklere paralel olarak şimdi bölgesel ve küresel anlamda Türkiye'ye yeni bir rol ve statü verme girişimleriyle karşı karşıyayız. Türkiye'ye yeni küresel ve bölgesel roller verilirken, yarın Mısır, Suudi Arabistan veya Katar gibi ülkelerin bölgede Türkiye'ye rakip olarak çıkması sürpriz olmamalıdır. Unutmamak gerekir ki, hkim gler bir ülkenin nn açarken, onu kontrol edecek diğer ülkeleri de meydana sürmektedir. Zaman her şeyin ilacıdır, olayların hangi mecrada gelişeceğine birlikte şahit olacağız.

-0-